

تاریخچه انتخابات کرمان در دوره ششم سال ۱۳۰۴ ش

هادی هاشمیان

کودتای انگلیسی ۱۲۹۹ ش. که منجر به قدرت گرفتن افسر ساده‌ای به نام رضاخان میرپنج شد، فصل جدیدی را در تاریخ معاصر ایران گشود و مجلس مشروطه را به صورت ابزاری در دست نظامیان بدل ساخت. به طوری که طی چندین دوره تا شهریور ۱۳۲۰ و اشغال نظامی ایران توسط متفقین و تبعید رضاشاه به جزیره موریس، از جنگ و جدال احزاب تندرو و مجادله نمایندگان خبری نبود و فقط بله قربان‌گویان و احسنت‌گویان به صندلی‌های مقدس نمایندگان نخستین، تکیه زده و مجلس را به سرنوشت تلخی گرفتار ساختند.

رضاخان که وزارت جنگ را در اردیبهشت ۱۳۰۰ ش. به دست گرفته بود، ترقی خود را برای گرفتن صدارت و پادشاهی از مجلس آغاز نمود. او اندکی بعد از اخذ وزارت جنگ به دنبال گرفتن وزنه‌هایی در مجلس پرداخت و در یک سیکل طولانی‌مدت، مجلس و مجلسیان را به یک جماعت بله قربان‌گو بدل نمود که از خود اراده و استقلالی نداشتند و تنها به مجریان دستورات رضاشاه بدل شدند. این فرایند فرمایشی شدن انتخابات و مجلس از انتخابات مجلس چهارم، تنها سه ماه بعد از کودتای ۱۲۹۹، انجام پذیرفت و تا دوره سیزدهم که زمان سقوط ۱۲۹۹، انجام پذیرفت و تا دور سیزدهم که زمان سقوط حکومت پهلوی اول و تبعید رضاشاه به آفریقای جنوبی بود، به طول انجامید. به این ترتیب می‌توان گفت که رضاشاه از زمان آغاز حضور در صحنه سیاسی ایران معاصر، با توجه به نقش و جایگاه مجلس، تلاش نمود تا با کمک نیروهای نظامی و قزاق‌های تحت فرمان خود به دخالت در انتخابات بپردازد و افراد مورد نظر خود را وارد مجلس کند تا با در اختیار گرفتن قدرت تام به برکناری قاجاریه دست یابد.^۱

در انتخابات دوره ششم، دو نفر از نمایندگان یعنی آیت‌الله سیدحسن مدرس و دکتر محمد مصدق با قاطعیت با اعتبارنامه کسانی که با حمایت تام طرفداران حکومت رضاخانی به مجلس وارد شده بودند، مخالفت می‌کردند. از این دوره با نزدیک شدن عبدالحسین تیمورتاش، وزیر دربار ایران به شاه، وی مجری اصلی سیاست‌های حکومت شد و با همدستی او بود که در مجلس ششم تقریباً بیشتر طرفداران رضاشاه با اعمال نفوذ وارد مجلس شدند. ریاست مجلس در دوره ششم با سیدمحمد تدین و میرزا حسین‌خان پیرنیا بود.

دوره ششم قانونگذاری در تاریخ ۱۹ تیرماه ۱۳۰۵ ش مطابق ۳۰ ذیحجه ۱۳۴۴ توسط رضاشاه افتتاح و در تاریخ ۲۲ مردادماه ۱۳۰۷ (۲۶ صفر ۱۳۴۷) پایان یافت. در این دوره مجموعاً ۲۷۶ جلسه تشکیل شد.

جزوه‌ای که ذیلاً چاپ می‌شود، به نام «تاریخچه انتخابات کرمان» می‌باشد و مربوط به انتخابات سال ۱۳۰۴ ش است.

^۱ نیلوفر، کسری، مجلس و پادشاهی رضاخان سردار سپه، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران.

مؤلف آن بدون ذکر نام خود، بر آن است وقایعی که در انتخابات دوره ششم در کرمان اتفاق افتاده، با درج دلایل مشهود به حوادث پشت پرده، نفوذ و دخالت‌های صاحب‌منصبان محلی بپردازد. از آنجائی که متن حاضر به عنوان یک سند مهم می‌تواند کمکی در جهت شناخت و رویدادهای انتخاباتی در این دوره باشد متن اصلی عیناً بعد از تایپ مجدد- به علت ناخوانا بودن بعضی از سطور، در اختیار محققان قرار می‌گیرد. این کتابچه ظاهراً در سال ۱۳۰۵ ش در تهران در مطبعه «بوسفور» شعبه (۱) چاپ شده است.

منابع:

علیرضا، ملایی توانی، مجلس شورای ملی و تحکیم دیکتاتوری رضاشاه.

باقر، عاقلی، روشمار تاریخ معاصر ایران، ج ۱.

سیدجلال‌الدین، مدنی، انتخابات در ایران با گذشته و حال، فصلنامه زمانه، ش ۱۵.

آقای مدیر روزنامه شریفه تبریز

تاریخچه‌ای از انتخابات کرمان در اوایل پهلوی نخست

حضور محترم نمایندگان ملت - رجال سیاسی - قائدين احزاب - ارباب جرائد معروض می‌دارد:

انتخابات حوزه شهر کرمان در دوره ششم وضع غریبی به خود گرفته که در ادوار سابقه بی‌نظیر و قصور تکرار آن در آینده موجب هیجان و اضطراب تمام آزادیخواهان و علاقه‌مندان به حقوق اجتماعی می‌شود. قبل از آن که انتخابات کرمان شروع شود از طرف مقامات رسمی در ملاقاتهای خصوصی با اشخاص، اظهار شد که مراکز عالیه دولتی در انتخابات نظر داشته و نسبت به بعضی اشخاص جداً نظر منفی دارند و به هر قسمی که باشد، مخالف انتخاب آنان هستند. ولی عامه این حرفها را مبنی بر صرف غرض خصوصی اظهار کنندگان دانسته و به هیچوجه تزلزل و اضطرابی در عزم و اراده آنها پیدا نشده، استفاده از حق ملی و عمومی را مصمم بودند. بالاخره پس از هشت ماه کشمکش با مداخلات خلاف قانون بعضی عمال دولت و تعویض آراء چند حوزه فرعیه چون شکست آنان حتمی و ملی حائز اکثریت می‌شدند، انتخابات را به شکل فجیعی و به وسیله کودتا خاتمه داده و عاملین این خلاف کاریها خود را به نمایندگی اعلام و معرفی کردند. ما ذیلاً بطور اختصار جریان سوء انتخابات را با اشاره به اسناد، مرتباً شرح داده و از عدالت گستری نمایندگان محترم انتظار داریم که به این دادخواهی توجه و بنام حفظ قانون و حقوق ملی، دست رد به سینه این نمایندگان مجعول زده و نمایندگان حقیقی و واقعی را معرفی تا عبرت دیگران گردد.

تشکیل انجمن نظار - غرض رانی کفیل ایالت و عدم اجرای احکام وزارت داخله

در شعبان ۱۳۴۴ هنگامی که حکم شروع به انتخابات به کرمان رسید رستمخان اسفندیاری^۲ (رفعت الدوله) کفیل ایالت بود، احکام را منتشر و شروع به زمینه سازی برای انتخاب برادر زن خود حاج میرزا مرتضی و رفیقش میرزا عبدالحسین کرد، بعد از مذاکرات و قراردادهای و معاملات، توافق نظر بین این دو نفر اخیر الذکر و رستمخان نایب الایاله و نایب سرهنگ محمدخان رئیس قشون کرمان، حاصل و تصمیم بر انتخاب آنها به هر قسم که باشد گرفته و برای انجام کار در نظر گرفتند که نظار راحتی الامکان از بستگان و طرفداران و بلکه اشخاصی که مطیع آنها باشد، تعیین نمایند. و چون آقای نظام‌الدین خان حکمت (مشار الدوله) والی وقت، بی اطلاع از این جریانات و زمینه سازیها بود و نیز بواسطه عدم سابقه و عدم شناسائی با اهالی و بی بصیرتی در اینگونه امور، حسب المیل رستم خان اسفندیاری ۳۶ نفر برای تشکیل انجمن نظارت دعوت و ۹ نفر عضو اصلی و ۹ نفر عضو علی‌البدل تعیین شد و به این حيله اکثریت انجمن نظار را از طرفداران خویش تشکیل دادند. موعد شروع به انتخابات ابتداء روز دهم ماه رمضان معلوم و به واسطه حاضر نبودن زمینه از طرف حاج میرزا مرتضی و نظار طرفدارانش به

^۲ . رستم اسفندیاری (رفعت الدوله) فرزند مرتضی قلی خان وکیل الملک ثانی حاکم کرمان است.

۱۲ و سپس به ۲۴ تبدیل در ۲۴ هم انتخابات شروع نشد و به ۱۹ شوال یا ۱۲ اردیبهشت مبدل شد. مقارن شروع به انتخابات آقای حکمت والی ایالت منفصل و رستمخان اسفندیاری به کفالت تعیین و مباشر جریان انتخابات شد و باتمام قوی در انتخابات، برادر عیال خویش (حاج میرزا مرتضی ساعی بوده و جدیت نمود. در ضمن نظار سه نفر ذیل انتخاب شده بودند:

حاج میرزا مرتضی، ولی خان اسفندیاری (امیر شوکت) و میرزا لطفعلی مظفری. اهالی به ایالت و وزارت داخله نسبت به عضویت این سه نفر اعتراض و ما نیز آقایان را معرفی مینمائیم. دو نفر حاج میرزا مرتضی و ولی خان از بدو مشروطه تا به حال از مخالفین جدی حکومت ملی و در استبداد صغیر با آزادی خواهان طرف شده و عده‌ای را مقتول و متواری نموده‌اند. (آقا محمدعلی مازار و ماشاءالله تریاک فروش از شهدائی هستند که بدست ولی خان مقتول و روح آنها هنوز در عالم بالا انتظار کیفر دادن قاتل خویش را می‌کشند) و به موجب فقرات ۸ و ۹ ماده ۹ قانون انتخابات ممنوع از عضویت انجمن میباشند. میرزا لطفعلی مظفری امین مالیه حومه شهر کرمان بود و در زمان پیشکاری جلالی (حاج فطن الملک)^۳ هشت هزار تومان اختلاس مشارالیه کشف و برحسب حکم وزارت مالیه بر طبق ماده (۵۷) قانون تشکیلات مالیه، کمیسیونی مرکب از روسای ادارات دولتی، رئیس و مدعی العموم استیناف، رئیس محکمه بدایت و آقا میرزا شهاب نماینده سیرجان که در آن موقع از کرمان حرکت نکرده بود، تشکیل و در جلسات متعدده با حضور خود میرزا لطفعلی به جنایت و خیانت و اختلاس هشت هزار تومان مال دولت محکوم شد. و پیشکار مالیه وقت، اعلان رسمی مورخه ۱ دلو ۱۳۰۰ دائر به اختلاس مشارالیه در شهر کرمان منتشر و نیز اخیرا در طی نمره ۱۸۳۵۲ مالیه کرمان به بلدیه آنجا نوشته است که میرزا لطفعلی تحت تعقیب وزارت مالیه است و بنابراین مقدمات چنین کسی قانونا نمی‌تواند عضو انجمن نظار باشد و مخالف نص صریح ماده ۱۴ قانون انتخابات است.

بالجمله وزارت داخله در موضوع حاج میرزا مرتضی و ولی خان اسفندیاری توجه و تعقیبی نکرد، لکن نسبت به مظفری تحت نمره ۱۷۵۰ از وزارت مالیه استفسار و وزارت مالیه جوابا طی نمره ۱۵۳۰۰ مورخه ۲۶ تیر ماه چنین مینویسد: «میرزا لطفعلی خان مظفری رئیس سابق مالیه شهری کرمان که در دوره پیشکاری آقای جلالی (فطن الملک) در نتیجه کشف خلافکاریهای عمده معلق شده است و برطبق صورت مجلس اخیری که در اثر اجرای حکم نمره ۵۴۴۷ وزرائی از طرف مفتش اعزامی به کرمان واصل گشته است، مشارالیه بواسطه برداشتهای بدون اجازه و خلا فکاربیهای مختلفه، مطابق مواد ۴۰ و ۴۱ قانون استخدام کشوری و ماده ۸ قانون خزانه داری کل متهم به اختلاس است.»

در نتیجه وزارت داخله به ایالت و انجمن نظار تلگرافا دستور داد که میرزا لطفعلی مظفری از انجمن کناره گیری نموده و به موجب ماده ۱۸ قانون انتخابات عضو علی البدل به جای مشارالیه دعوت شود. میرزا مرتضی مستتکف و مانع از اجرای حکم و اجرای قانون شد، ۲۲ حکم متوالی و متواتر در اثر شکایاتی که از اهالی کرمان و رئیس انجمن و سه نفر از نظار راجع به عدم اجرای حکم قانونی دولت میرسد، از طرف وزارت داخله مخابره شد، ولی متأسفانه ترتیب اثری بدانها داده نشده و اجرا نگردید.

و در دوسیه وزارت داخله شکایت و راپورتهای اعضای انجمن و مینوت تلگرافات و احکام وزرائی موجود است.

^۳ فطن الملک؛ حاجی میرزا شمس الدین خان جلالی، فرزند حاجی میرزا علی اکبر خان آشتیانی. در حدود سال ۱۳۲۰ _ هنگامی که فتح الله خان سعید السلطنه تبریزی، پسر نظام العلماء، پیشکار حکومتی تهران بود. فطن الملک با سمت منشی گری در ادارات دولت استخدام شد و پس از آن که فتح الله خان نیابت حکومت کرمان را بر عهده گرفت، با وی به آن ایالت رفت در دوره دوم مشروطیت در اداره وزارت جنگ به کار پرداخت و از آن جهت که از جوانی جزو آزادیخواهان بود، زمانی که نصرت الله خان سیف الملک امیر اعظم معاون وزارت جنگ شد، فطن الملک استعفا داد و از وزارت جنگ خارج شد. سپس به مدت هفده ماه به اسلامبول و هندوستان مسافرت کرد و پس از بازگشت به کلی از خدمات دولتی کناره‌گیری نمود. در سال ۱۳۳۴ با وکلا و ملیون مهاجرت کرد. بعد به اسلامبول رفت و تا ۱۳۳۶ در آنجا ماند، سپس به ایران بازگشت.

بالاخره تحت نمره ۱۲۶۸۲ وزارت داخله چنین تلگراف نمود: «ایالت کرمان از موقع تصدیق وزارت مالیه راجع به اختلاس مظفری و تلگراف وزارت داخله، بر کناره جوئی مشارالیه هر عملی که به شرکت و اکثریت مظفری شده است، خلاف قانون و مردود لازم است، به فوریت پس از کناره جوئی مظفری، انجمن را تکمیل و انتخابات را در حدود قانون سریعاً خاتمه دهید. وزارت داخله.

مضحک و شرم آور است که انجمن نظار، به عضویت و اکثریت میرزا لطفعلی مظفری مارالذکر و به نیابت ریاست آقای حاج میرزا مرتضی، ختم انتخابات را که در صفحات آتیه جریاناتش به عرض می‌رسد، اعلان و ایالت، مراتب را به وزارت داخله اطلاع میدهد.

حوزه مرکزی و توابع

حوزه شهر کرمان که داری دو نفر نماینده است، مطابق جدول ضمیمه قانون انتخابات (ص ۱۲۸ از مجموعه قوانین دوره پنجم) به شرح ذیل است:

حوزه مرکزی شهر - ماهان^۴ - قنات گستان^۵ - لنکر^۶ - سراسپابین (سر اسباب حومه یک فرسخی و سر اسباب شش فرسخی) هوتک^۷ - چترود^۸ - جوپار^۹ - باغین - کویرات^{۱۰} - کوهپایه - خبیص - تکاب - کشت^{۱۱} - سیرچ - کوک - راور^{۱۲}.

^۴ ماهان شهری است در جنوب شرقی شهر کرمان واقع شده و در سال ۱۳۸۵، تعداد ۱۶،۷۸۷ نفر جمعیت داشته است.

از نظر تقسیمات کشوری شهر ماهان، مرکز بخش ماهان در شهرستان کرمان است. از نقاط دیدنی ماهان باغ شاهزاده است که در دوران قاجار به دست عبدالحمید میرزا فرمانفرما ساخته شده و سالها مقر حکومتی کرمان بوده است. مقبره شاه نعمت الله ولی نیز در ماهان قرار دارد. از محصولات این شهر می‌توان انار و انگور را نام برد. این شهر به دلیل قرار گرفتن در دامنه کوههای جوپار و پلوار یکی از مناطق بسیار خوش آب و هوای استان کرمان است.

^۵ قناتگستان، دهستانی است از توابع بخش ماهان شهرستان کرمان بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت آن ۴،۴۴۹، ۲ نفر (۶۳۷ خانوار) بوده است. (درگاه ملی آمار ایران)

^۶ لنکر، روستایی است از توابع بخش ماهان شهرستان کرمان. این روستا در دهستان ماهان قرار داشته و براساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران که در سال ۱۳۸۵ صورت گرفته، جمعیت آن ۳۱۲، ۲ نفر (۵۷۵ خانوار) بوده است.

^۷ هوتک، روستایی است از توابع بخش چترود شهرستان کرمان. این روستا در دهستان معزیه قرار داشته و براساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران که در سال ۱۳۸۵ صورت گرفته، جمعیت آن ۳۰۲۱ نفر (۷۷۷ خانوار) بوده است.

^۸ چترود، شهری است در استان کرمان ایران. این شهر بسیار خوش آب و هوای بوده و به داشتن بهترین انار در استان کرمان شهرت دارد.

مؤلف مرآت البلدان درباره چترود می‌نویسد: در قریه‌ای است از بلوک سراسپاب کرمان که در نزدیکی هوتک و هشت فرسخی شمال شرقی کرمان واقع می‌باشد. جایی خوش آب و هوا است، باغات مشجر زیاد دارد و انگور و انارش به خوبی ممتاز است. آب این قریه از دو رشته قنات و از چشمه‌ای است که از کوه جاری است. دارای هزار تن سکنه است (تقریباً) و حمام بزرگی دارد که وکیل‌الملک آن را بنا نموده، کاروانسرای خرابه‌ای دارد که از بناهای قدیم است. سه مسجد آباد و یک باب تکیه آباد در آنجا دیده می‌شود. این قریه یازده کارخانه شال بافی دارد که مشتمل بر چهل و یک دستگاه است. آسیاهای متعدد از قدیم و جدید متعلق به این قریه است. مزرعه اسماعیل آباد هم از توابع چترود می‌باشد که خراب بود و آن را مرحوم سیداسماعیل خان وکیل‌الملک آباد کرد.

^۹ جوپار در بخش ماهان شهرستان کرمان قرار دارد. کوه جوپار در پیرامون این منطقه است. جوپار در حدود ۲۵ کیلومتری جنوب شهر کرمان قرار دارد که در دامنه رشته کوه‌های مرکزی (کوه جوپار) واقع شده است. این شهر از سوی شمال به کرمان، از سوی شرق به ماهان، از طرف جنوب به کوه جوپار و از طرف غرب به شهر گلزار و روستای بهرا مجرد منتهی می‌شود.

^{۱۰} کویرات، دهستانی است از توابع بخش چترود شهرستان کرمان. براساس سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت آن ۷۳۷، ۸ نفر (۹۸۸، ۱ خانوار) بوده است.

^{۱۱} کشت، دهستانی است از توابع بخش گلباف شهرستان کرمان. براساس سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت آن ۲، ۰۵۵ نفر (۴۸۱ خانوار) بوده است.

اگر چه در حوزه مرکزی شهر کرمان و بعضی حوزه ها که موفق به سرقت صندوقهای رأی و تعویض و تبدیل آراء نشده‌اند از طرف نایب الحکومه و رئیس قشون برای رای دادن به میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین تهدید و تطمیع و خرید آراء و دسایس دیگر در کار بوده است که ذیلا مدلول یک فقره تلگراف را که در همان موقع به مرکز مخابره شده، مینگارد: «رئیس قشون، روساء اصناف را دعوت و از آنها التزام گرفته که به میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین رأی بدهند» لکن چون مدارک کافی و ادله حسبه در دست نیست، ما آنها را صحیح تصور کرده و صورت آراء آن حوزه ها را مینگاریم:

شهر	۲۴۴۴	۲۴۳۸	۲۵۰۳	۱۸۹۸
ماهان	۷۷	۱۱۳	۱۳۲۵	۱۳۲۴
قنات غان	۲۶	۲۳۰	۶	۲۲۳
جوپار	۱۷۳	۸۶۸	۲۱۸	۷۲۳
لنکر	۱۴۴	۱۵	۶۷	۸۹
راور	۱۸۷۶	۱۸۴۱	۱۳	۴۱
چترود	۲۹۰	۳۱۶	۱۲۸	۵
هوتک	۱۶		۱۱۶	۶
حرجند	۶۹۰	۳۱۱	۷۱۷	-
درختنجان کوهپایه	۱۳۳۷	۱۸۴۵	۳۵۲	۱۲۳
آراء قرائت شده کویر	۹۲۱	۸۷	-	-
کشیت	۱۱۱	۴	۱۹۹	۹۸

حوزه‌های باقیمانده که آراء آنها تعویض و تبدیل شده به قرار ذیل است:

باغین - خبیص - تکاب - سیرج - سر اسباب شش - کوک، بعلاوه قسمتی از آراء کویر که صندوق مهمور را سوزانده و قرائت نشد که شرح هر یک به ضمیمه اسناد معروض می‌شود. و اولین قدمی که برای انجام مقصود خویش برداشتند، یک عده را بدون استحضار انجمن به بلوکات به اسم تفتیش انتخابات اعزام در صورتی که دیناری حقوق و خرج سفر به این مأمورین خودسر داده نشده و فقط غرض آنها تعویض صندوقها بوده است لاغیر.

باغین^{۱۳}

^{۱۲} . راور، از شهرستان‌های استان کرمان است که در ۱۴۰ کیلومتری شهر کرمان واقع شده است.

مرکز این شهرستان شهر راور است. جمعیت شهرستان راور بنا بر سرشماری سال ۱۳۸۵ مرکز آمار ایران، برابر ۳۹۴۶۲ نفر است. این شهرستان، بعد از کوهنجان شمالی‌ترین شهرستان استان است. محصولات کشاورزی آن پسته، انار و ... است از نظر صنایع دستی راور مرکز مهم تولید قالی در استان کرمان است. این شهرستان تا سال ۱۳۷۶ بخشی از شهرستان کرمان بوده و از این سال به بعد بالحاق دهستان‌های راور، حرجند و هرروز از شهرستان کرمان به وجود آمده است. راور از شمال به استان‌های یزد و خراسان، از جنوب و شرق به شهرستان کرمان و از غرب به شهرستان زرنند و کوهبانان منتهی می‌شود.

^{۱۳} . باغین، در فرهنگ جغرافیایی ایران درباره «باغین» آمده است: این دهستان در باختر بخش واقع شده و محدود است از طرف شمال به کوه بادامان، از طرف جنوب به کوه خانه کوه، از خاور به حومه شهر و از باختر به دهستان کبوتر خان شهرستان رفسنجان. وضع طبیعی این دهستان جلگه و هوای آن سردسیر است و آب قراء دهستان از قنوات

در باغین که شش فرسخی مغرب شهر کرمان واقع شده است، انجمن نظار فرعی، به موجب مقررات در تحت نظر نایب الحکومه محل تشکیل و در مدت قانونی ششصد و کسری تعرفه مصرف گردید، هم این که مامورین حاج میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین حس کردند که تهدیدات و تطمیعات آنها موثر واقع نشده، به کرمان راپورت داده و کفیل ایالت میرزا احمدخان منشی کابینه ایالتی را به عنوان تفتیش، بدون استحضار انجمن، به باغین اعزام، مشارالیه عدم موفقیت خود را به رستم خان راپورت و جوابی که رستم خان به مشارالیه به خط خودش نوشته و اصل آن در دوسیه پارلمانی مضبوط است، ذیلا درج میشود:

لیله شنبه ۱۷ اردیبهشت

آقای آقا میرزا احمد خان مفتش انتخابات، مشروحه شما امشب رسید، شرحی از سوء جریان انتخابات باغین و رباط نوشته بودید که اهالی رباط رای نداده‌اند و به آنها تعرفه کسی نداده و آراء باغین از روی تهدید و تطمیع بوده، چون دفتر بسته است و انجمن نظار هم تعطیل شده است، مقدور نبود کاغذ رسمی نوشته شود، به خط خود مینویسم، البته صندوق آراء باغین را به نظارت خودتان و آقای آقا میرزا محمودخان نزد سوار امنیه و اکثریت نظار باغین مهر و توقیف نمائید که خوانده نشود تا دستور ثانی برسید. چون این انتخابات در تحت نظر حکومت حومه هم نبوده است و باغین نایب الحکومه رسمی نداشته است، البته باید توقیف شود تا دستور ثانی از انجمن مرکزی و ایالت برسد. رستم اسفندیاری به موجب این حکم، میرزا احمدخان به معیت میرزا محمود، خویش میرزا مرتضی و سوار امنیه صندوق را از نظار گرفته و شبانه به دستیاری ملا باشی، آراء را بنام میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین عوض و تبدیل کرده و بعداً قرائت نمودند.

در راپورت تلگرافی نمره ۱۲۳ مورخه ۱۴ تیرماه در جواب استعلامیه نمره ۴۷۷۵ ریاست محترم وزراء رئیس انجمن نظارت مرکزی کرمان و آقا سید محمد گلستانی منشی اول انجمن و میرزا حسن خان ابراهیمی (مختارالملک) نماینده فعلی بم و شمس الحکماء شعاعی، عضو انجمن راجع به باغین چنین می‌نویسند: «در همان تاریخ (یعنی ۱۷ اردیبهشت) مامور به باغین فرستادند، مانع از استخراج آراء و مطابق تصدیق کتبی نایب الحکومه آنجا و پنج نفر نظار آن حوزه شبانه آراء را عوض و بعد قرائت نمودند.»

علاوه بر اینکه به موجب تلگراف فوق انجمن نظار مرکزی و انجمن نظار حوزه باغین و نایب الحکومه محل تصدیق تعویض آراء را نموده‌اند، کفیل ایالت نیز در مراسله‌ای که به خط خودش به مامور خود نوشته است، صریحاً آراء باغین را مبنی بر تهدید و تطمیع دانسته و میگوید که چون به اهالی رباط کسی تعرفه نداده و رای نداده‌اند و نیز باغین نایب الحکومه رسمی نداشته و انتخابات در تحت نظر حکومت حومه نبوده است، لهذا آراء باغین باطل است. و تعجب در آن جا است که بعد از تعویض شبانه، آراء صندوق استخراج و به جای کاندید اصلی دو نفر حاج میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین پیدا میشوند و کفیل ایالت که قبلاً انتخابات آنجا را باطل می‌دانسته است بعد از تعویض، به صحت قائل میشود، پس محققاً آراء باغین عوض شده و نباید ضمیمه آراء صحیحه گردد. و صورت آراء عوض شده باغین را به این ترتیب قرائت کرده‌اند:

مویده الاسلام ۲۱ رای - درگاهی ۱۳ رأی

حاج میرزا مرتضی ۵۴۹ رأی - میرزا عبدالحسین ۵۰۳ رأی

مدیر جریده بیداری کرمان در منظومه‌ای که جریان انتخابات شهری را شرح داده است (شماره ۱۹ مورخه ۲۷ صفر مطابق ۱۴ شهریور) راجع به تعویض آراء

باغین چنین سروده است:

تأمین می‌شود، فقط قسمتی از اراضی باغین به وسیله رودخانه جاری که از ارتفاعات شیرینک چهار طاق سرچشمه گرفته، پس از مشروب نمودن قریه العرب به دشت باغین منتهی می‌گردد، مشروب می‌شود. این دهستان از ۱۹ آبادی بزرگ و کوچک تشکیل شده و جمعیت آن ۵۲۴۶ نفر است. مرکز دهستان باغین و قرا مهم آن به شرح زیر است: ابراهیم آباد سعدی و رباط. (از فرهنگ جغرافیایی ایران، ج ۹) باغین که زمانی منطقه‌ای دور از شهر کرمان به حساب می‌آمد، در اثر توسعه مناطق شهری در کرمان و روستاهای اطراف تقریباً به شهر کرمان متصل شده است. اطراف باغین پوشیده از ریگزار است و ریگزارهای باغین در کرمان مشهور است.

	اموری از غرض شد و از مرض شد		حقیقت باطل و جوهر عوض شد	
	شبی که جعبه باغین عوض شد		جفا بر ملت از روی غرض شد	
	امان از رستم اسفندیاری		همی میگفت در گاهی به زاری	

سراسیاب ششی

در شش فرسخی شمالی کرمان واقع چون در آنجا به هیچ وسیله نمی‌توانستند اعمال نفوذ بکنند یا صندوق عوض نمایند، مثبت به این شدند که چون در این حوزه باسواد ندارند، لهذا آن حوزه ملغی است و از دادن رای محروم نمودند با اینکه در جدول منضمه به قانون انتخابات در عداد حوزه‌های فرعی تصریح شده است

کویر

کویر عبارت از سیصد پارچه ده است که در قسمت شمال غربی شهر کرمان واقع و از سه فرسخ الی ده فرسخ به شهر مسافت دارد. انجمن نظار این حوزه بر حسب مقررات قانونی تشکیل و از ۱۲ اردیبهشت شروع به نشر تعرفه و متجاوز از دو هزار تعرفه داده و اخذ رای شده بود. همین که استخراج آراء در محل شروع و قریب هزار ورقه خوانده شد، چون حاج میرزا مرتضی دانست که صندوق عوض نشده و طبعاً آرائی نخواهد داشت، به عنوان شکایت نامه دو ورقه معجول ترتیب داده که یکی به خط یک نفر زردشتی و امهار معجوله و دیگری به مهر یک نفر از فضلاء کرمان که چهارده سال قبل فوت شده است و ورقه مزبوره به مهر مرحوم آقا محمد ابراهیم، مدرس صرف و نحو است که چهارده سال قبل مرحوم شده است. و پس از آنکه قضیه شکایت مزبور و ممهور بودن به مهر آن مرحوم کشف شد، اولاً در مقام تظلم برآمده که مهر مزبور در ضمن اثاثیه خانه آنها سرقت شده است. در شکایت مزبور عنوان شده بود که نایب الحکومه کویر در حین انتخاب اعضاء انجمن شعبه، حاضر نبوده است در صورتیکه انجمن مرکزی در جواب مامور انتخابات تشکیل انجمن نظارت کویر را تصدیق و تصویب نموده بود. این حال به موجب همان دو شکایت معجول آراء کویر را هنگامی که قریب به نصف استخراج شده، توقیف و آراء خوانده شده را با بقیه صندوق به شهر آوردند. شکایات متواتر، راجع به توقیف آراء به وزارت داخله رسید و احکام اکیده از وزارت داخله دائر به استخراج آراء کویر مخابره گردید، ولی چون موثر واقع نشد در تاریخ ۲۶ تیر رئیس انجمن مرکزی به نمره ۲۶۲ چنین مخابره نموده است: «وزارت جلیله داخله ایالت احکام مرکز را بلااثر، چنانچه حکم قرائت آراء کویر را با تصدیق انجمن مرکزی محلی مجری نداشته، تکلیف از مرکز خواست، امر اکید به قرائت تجدید پشت کوه لازم. رئیس انجمن مرکزی» در نتیجه این تلگراف وزارت داخله در چهارم مرداد، حکم قطعی دائر به استخراج بقیه آراء کویر نمود، ولی باز این حکم هم موثر واقع نشده و ایالت به انجمن حاضر گردید، لیکن چون حاج میرزا مرتضی احساس کرد که راجع به استخراج آراء زیاد از حد پافشاری و حکم استخراج شده در تاریخ ۱۵ مرداد به شرکت و اکثریت مظفری صندوق را شخصاً از اطاق انجمن به صحن کاروانسرا پرت و مستخدم انجمن که از نوکرهای شخصی او بوده است، به اشاره ارباب خویش به فوریت به صحن کاروانسرا شتافته و چون عجله داشتند، بالفور مقداری بنزین از یکی از اطاقهای مجاور تهیه و به روی صندوق ریخته و جعبه و آراء را مشتعل ساختند.

در همان روز رئیس انجمن، ضمن نمره ۴۷ راپرتی در این باب به وزارت داخله می‌دهد، بدین مضمون «در اثر تلگراف ۴ مرداد برای قرائت آراء کویر ایالت انجمن آمدند اظهار داشتند، وزارت داخله صلاحیت ندارد در امر انتخابات مداخله نمایند و بعضی کلمات شرم آور به وزارت می‌گویند، چون قبل از توقیف مقداری رای به اسم آقای مویدالاسلام قرائت و به اسم میرزا مرتضی نبود، امروز با حضور ایالت صندوق کویر را سوخت...»

مدیر جریده بیداری^{۱۴} هم در شماره ۱۹ مورخه ۲۸ صفر در این قسمت چنین سروده است

	امان از رستم اسفندیاری		که رفتن بگفت از داغداری	
--	------------------------	--	----------------------------	--

واقعاً حیرت آور است که با فرض و تصدیق ادعای آقایان دائر به بطلان آراء کویر، چگونه ممکن است قبل از تجدید انتخاب یک حوزه مهم فرعیه که در جدول منظم به قانون انتخابات مطرح است حکم به ختم انتخابات داده شود.

خبیص، تکاب، سیرج، کوک

خبیص و توابع عبارت از بلوک شرقی شهر کرمان است که بنام پشت کوه خوانده میشود و در آنجا چهار حوزه جداگانه تشکیل شده و چهار نفر معلم برای انتخابات حوزه‌های آنجا از انجمن مرکزی کسب گردیده بود، خبیص و تکاب قشلاق و سیرج و کوک بیلاق است.

معلمین در اول اردیبهشت از کرمان عازم حوزه ماموریت خود گردیده که در دوازدهم شروع به انتخابات نمایند، نایب الحکومه خبیص هنگام شروع به انتخابات موسی خان ابراهیمی بود و چون در این موقع حکومت والی کرمان منفصل شده بود و کفالت ایالت به عهده رستم خان اسفندیاری بود، برای تعویض آراء و فصاحت کاری انتخابات آن حدود در حین جریان انتخابات، نایب الحکومه را منفصل و علی تقی خان کلانتری (مدیرالملک) را که داماد حاج میرزا مرتضی است به حکومت خبیص منصوب و مشارالیه به معیت برادرزاده حاج میرزا مرتضی و جمعی از هواخواهان ایشان به خبیص و توابع حمله ور گردیده و در تاریخ ۱۶ اردیبهشت وارد محل شدند. ذیلاً تلگرافی را که در اواسط اردیبهشت از کرمان بوسیله سیم کمپانی مخابره شده درج میشود:

«رفعت الدوله خلا ف قانون و امر وزارت داخله حین جریان انتخابات حاکم خبیص را منفصل مدیرالملک داماد خودشان برای اعمال نفوذ حکومت داده، چاره فوری.»

و ما برای روشن کردن مطلب جریان هر حوزه فرعیه را علیحده ذکر و شرح میدهیم:

تکاب^{۱۵}

^{۱۴} . روزنامه بیداری در سال ۱۳۰۲ ش در کرمان به مدیریت سیدمحمد هاشمی تأسیس شده است. سید محمد هاشمی در ادوار ۱۲ تا ۱۴ قانونگذاری از طرف مردم کرمان به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب می‌شود و در سال ۱۳۲۰ روزنامه اتحاد ملی را در تهران منتشر می‌سازد. نامبرده از طرف مجلس شورای ملی به عنوان اولین رئیس روزنامه رسمی کشور تعیین می‌گردد سید محمد هاشمی بیش از بیست جلد کتاب در تاریخ علوم ادبی تألیف نموده است. وی در شهریور ۱۳۴۹ درگذشت. (تاریخ مطبوعات کرمان، اسماعیل رزم آسا، ص ۷۶).

^{۱۵} . تکاب، دهستانی است از توابع بخش شهداد شهرستان کرمان. براساس سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت آن ۸۶۸، ۴ نفر (۱۲۷، ۱ خانوار) بوده است.

معلم انتخابات تکاب آقا محمدتقی (فرید الملک) است و جریان انتخابات حوزه ماموریت خود را ضمن مراسله چنین نگاشته است: «در تاریخ اول اردیبهشت از طرف انجمن نظارت مرکزی کرمان برای تشکیل انجمن نظارت فرعی حوزه انتخابیه تکاب مامور پس از ورود به محل، انجمن نظارت تکاب را مطابق قانون تشکیل داده در تحت نظارت موسی خان ابراهیمی نایب الحکومه رسی محل، چون هوا گرم بود و موقع حصادی محلی بود، مدت نشر تعرفه و اخذ آراء را انجمن ۶ روز معین نمود. اعلانات انجمن نظارت مرکزی را منتشر نمود. از روز ۱۲ اداری بهشت مطابق ۱۹ شوال شروع به نشر تعرفه و اخذ آراء شد. بعد از آنکه ایالت کرمان منفصل شد، آقای رستم خان اسفندیاری (رفعت الدوله) معاون ایالت، محرمانه قوم خویش خود را که میرزا علی نقیخان (مدیرالملک) باشد، نایب الحکومه خبیص کرد. با میرزا مصطفی پسر حاج میرزا علی محمد وارد خبیص شدند شروع می کنند به حرکات قانون شکنانه. صبح جمعه همین که شروع به نشر تعرفه و اخذ آراء شد، یک نفر سوار امنیه حسین بیک نمره ۳ با گماشته آقای حاج میرزا علی محمد (اخوی حاج میرزا مرتضی) و چند نفر گماشتگان میرزا علی خان سالار مظفر، برادر میرزا علی خان نقیخان وارد به حوزه انتخابیه شده، به موجب حکم انجمن را توقیف و برخلاف قانون صندوق آراء و دفاتر انجمن را مامورین از حوزه انتخابیه تکاب خارج به خبیص منزل شخصی میرزا علی نقیخان بردند. دیگر چه عرض کنم همین قدر عرض می کنم که حرف قانونی در میان نبود باصلاح «پشت کوه و چماق ار جن. و البته معاملاتی که نسبت به صندوق آراء و دفاتر خبیص کرده اند، معلوم است و هم چنین باسیرج و جاهای دیگر. انجمن نظارت تکاب همین قدر توانست کاری بکند با آن همه حرکات توهین آمیز، اسنادی بدست آورد بدتر از تکاب خبیص که بدون اینکه بتوانند سندی تحصیل کنند، ریخته و انجمن را غارت کردند. باری بنده هم سه روز در خبیص توقف کرده، چون دیدم بعضی ترتیبات خلاف وجدان در پیش است سه روز بیشتر توقف را جایز ندانسته و به طرف کرمان روانه شدم.»

حکم نمره ۳۲ میرزا علی نقیخان (مدیرالملک) که روی کاغذ رسمی به خط و مهر خودش نوشته درج مینماید.

«۱۶ اردیبهشت ۱۳۰۵»

حکومت خبیص، انجمن نظارت حوزه انتخابیه تکاب

چون به قرار شکایت اهالی و تحقیق و تفتیش این جانب انتخابات آن حدود از روی صحت نبوده، لذا حسین بیک امنیه نمره ۵۳۳۷ ماموریت دارد که صندوق و دفاتر را مهر کرده همراه بیاورد که در تحت نظر باشد. حکومت خبیص علینقی به موجب این حکم بطوری که معلم انتخابات محل نوشته است، سوار امنیه به اضافه عدهای صبح جمعه همین که انجمن شروع بکار کرده بود، وارد و مانع از ادامه عمل شده و صندوق و دفاتر را ضبط و رسیدی می دهند که سواد آن نگاشته میشود.

جمعه ۱۷ اردیبهشت ۱۳۰۵

«این بنده حسین بیک امنیه نمره ۵۳۳۷ بر حسب حکم نمره ۳۲ حکومت محترم خبیص ماموریت داشتم که صندوق آراء و دفاتر حوزه انتخابیه تکاب را توقیف کرده و به طرف خبیص حرکات دهم، لذا دو ساعت به ظهر جمعه ۱۷ اردیبهشت ۱۳۰۵ وارد حوزه مزبور شده، صندوق آراء را با دفاتر توقیف مهور به مهر ۹ نفر اعضاء انجمن انتخابیه تکاب کرده و به اداره حکومتی خبیص حرکت دادم. مهر یا امام حسین»

انجمن نظارت تکاب قهرا تعطیل بلافاصله راپرت قضیه را به انجمن نظار مرکزی نگاشته و سلب مسئولیت از خود و عدم اطمینان به آراء را تذکر داده و عکس این راپرت در دوسیه پارلمان مضبوط است.

انجمن مرکزی نیز در همان موقع گزارش را به وزارت داخله اطلاع میدهد و چون در همین تاریخ سایر شعبات خبیص، دوچار حمله بدتر از حمله تکاب شده بودند پس راپرت انجمن مرکزی نظارت کرمان به مرکز حکم توقیف انتخابات صادر گردید.

انجمن نظار مطابق قانون در تحت نظر حکومت محل تشکیل و معلم آنجا آقا میرزا ابراهیم واعظ بود از ۱۲ شروع به جریان انتخابات گردید در ۱۶ در نتیجه عزل نایب الحکومه و انتصاب مدیر الملک صندوق آراء و دفاتر قهرا به منزل شخصی مدیرالملک برده شد. عکس راپرت معلم این حوزه مبنی بر این که مدیر الملک قهرا بقوه امنیه صندوق و دفاتر را به منزل شخصی برده و عکس راپرت انجمن نظار خبیص به انجمن مرکزی در دوسیه پارلمان مضبوط است. در این راپرتها صراحه اشعار میشود، صندوقها را که به منزل شخصی نایب الحکومه انتقال داده‌اند برای تعویض آراء بوده و رسماً سلب مسئولیت از خود نموده و تبدیل آراء را بطور قطع و یقین اظهار میدارند.

تشکیل انجمن نظارت و شروع و جریان انتخابات برطبق مقررات قانونی و در تحت نظر نایب الحکومه انجام و همین که در بین جریان امر نایب الحکومه معزول و مدیر الملک منصوب، ابتدائاً به سیرچ وارد و در حینی که انجمن نظارت مشغول اجرای وظیفه بود، وارد شده صندوق را قهرا تصرف میکند. تلگراف رئیس انجمن نظارت مرکزی که پس از وصول راپرت انجمن نظارت سیرچ در همان تاریخ به وزارت داخله مخابره شده است به شرح ذیل می‌باشد مورخه ۱۸ اردیبهشت ۱۳۰۵ نمره ۱۸۹ از کرمان به طهران

مقام منبع وزارت داخله، کفیل ایالت برای انتخاب دو نفر خویشاوندان خود از حوزه شهر در انتخاب کرمان اعمال نفوذ نموده، صندوق آراء سیرچ را وسط روز فرستاده، قهرا بردند. به قرار خبر واصل، صندوق باغین را شبانه عوض کردند، صنادین اغلب حوزه‌های تابعه را توقیف یا عوض مینماید، چون انتخابات آزادی است بالصراحه عرض میکنم، مسئول صحت انتخابات نیستیم، با توقیف انتخابات اعزام مفتش مراتب مکشوف میشود. رئیس انجمن نظارت مرکزی کرمان

تشکیل انجمن و شروع و جریان کار مطابق موازین قانون اجراء، و انجام یافت و صندوق آراء به مهر اعضاء انجمن نزد امام جمعه کوک که رئیس انجمن نظارت فرعی آن محل بود، توقیف و امانت سپرده میشود. مدیر الملک پس از انجام ماموریت خویش در تکاب و خبیص و سیرچ به کوک آمده، صندوق را از امام جمعه مطالبه، نمیدهد، فشار آورده و تهدید مینماید، جعبه را می‌گیرند. در مشروح‌ه‌ای در همان تاریخ که مشعر از وضع اخذ صندوق است، چنین نگاشته شده است:

«در باب کوک پس از توقیف شدن جعبه را نزد امام جمعه کوک می‌گذارند، آقای مدیر المکل میروند به کوک آنچه فشار می‌آورند جعبه را دریافت نمایند، ممکن نمی‌شود، تهدید می‌کنند، جعبه را تصرف می‌کنند. وقتی که جعبه را می‌برند. بدبختانه جعبه آهنی بوده، ممکن نمی‌شود جعبه را باز نمایند، هر چه پیش امام

۱۶. شهداد [خبیص] شهری است در استان کرمان. این شهر در حدود ۱۰۰ کیلومتری کرمان، مرکز استان و در کناره باختری دشت لوت قرار دارد. نام شهداد در گذشته «خبیص» بوده است. شهر باستانی شهداد بادیرینگی ۶۰۰۰ ساله در سال ۱۳۴۷ ش توسط کاوشگران سازمان میراث فرهنگی ایران کشف شد. این محوطه به نام محوطه تاریخی، باستانی و صنعتی آراتا نام‌گذاری شده است. قدیمی‌ترین درفش فلزی جهان از این کاوشگاه به دست آمده است. از دیدنی‌های شهداد می‌توان به این مکان‌ها اشاره کرد: امام زاده زید، قلعه‌های کهنه رموک، چغوک، بهرام، گورستان‌های باستانی، کارگاه فلزکاری باستانی، آسیاب آبی، باغ شهرداری و باغ کشاورزی.

جمعه می‌فرستند که کلید را بده او نمیدهد، بوسیله سوار امنیه فشار می‌آورند، کلید را می‌گیرند. البته تصدیق خواهید فرمود، پس از اخذ کلید چه معامله ای با جعبه آراء خواهند نمود

در نتیجه این اعمال که عبارت از تعویض آراء حوزه‌های فرعی، باغین، تکاب، خبیص، سیرج و کوک باشد، به شرحی که از لحاظ محترم آقایان گذشت، شکایات رئیس انجمن و غیره موجب توقیف انتخابات و تجدید آن، موکول ورود مشیر معظم خواجه‌ای والی کرمان گردید. آقای خواجه‌ای به کرمان وارد و حکم جریان انتخابات را داده‌اند. حوزه مرکزی به نشر تعرفه و اخذ آراء به عده ایامی که باقی مانده بود مشغول، مدیر الملک با اینکه در حکم نمره ۳۲ که به خط و مهر خودش است تصریح ببطال انتخابات آن محل مینماید و با اینکه انجمن‌های فرعی به انجمن مرکزی راپورت سلب مسئولیت و تعویض آراء را داده‌اند، از نظار انجمن‌های فرعی برای قرائت و استخراج همان آراء عوض شده که کلیه صنادیق را با خود به سیرج برده بود، دعوت نموده و فشار به انجام کار مینماید، ولی نظار خبیص و تکاب از انجام این کار خلاف قانون، شانه خالی کرده و ناچار از آمدن شهر کرمان می‌گردند. پس از تشریح گزارش انتخابیه آن حدود به انجمن مرکزی و ایالت که ذیلا سواد آن نشر داده میشود، راپورت دادند:

مقام منبع جلیله کبری دامت عظمته

بعد از آنکه انجمن نظارت نمایندگان محل خبیص و تکاب و سیرج و کوک و کشیت به تعلیمات نمایندگان مرکزی و موافقت حکومت خبیص، رسمیت حاصل اعضاء رئیسه را انتخاب نموده، اعلان انجمن را اشاعه داده ۱۲ اردیبهشت شروع بدادن تعرفه و اخذ رای شد. در جریان عمل در ۱۷ اردیبهشت مدیر الملک به عنوان نایب الحکومه به خبیص وارد، بلافاصله با عده زیادی به محل انجمن نظارت مهاجمانه وارد و حکم فرمودند که چون از بابت شکایات اهالی و اطلاعاتیکه خودم حاصل کرده ام، انتخابات این حدود بر وجه صحت نشده علیهذا انتخابات این حدود توقیف است و قهرا جعبه آراء ملت و دفاتر رسمی تعرفه گیرندگان و صورت مجلس و تعرفه‌های باقیمانده و اسناد دیگر را برداشته از انجمن خارج، به غارت بردند فردای آن روز که ۱۸ اردیبهشت بود، صدق الملک نامی‌وارد خبیص و مدعی آنکه مفتش انتخابات است از طرف کفیل ایالت و حکمی هم از ایشان در دست داشت، ضمیمه حاکم خبیص، مشغول عملیات و ماها را تحت مضیقه قرارداده‌اند که بیائید انجمن را مفتوح و سه روز که از ایام دادن تعرفه باقی است مشغول شوید. در حالیکه نسبت به صندوق انتزاع شده اطلاعاتی حاصل شده بود که عملیاتی در آن شده است، علیهذا نتوانستیم انجمن را تشکیل کنیم. و در روز ۲۲ اردیبهشت از شهر خبر رسید که بوسیله کفیل ایالت در ۱۹ اردیبهشت به انجمن مرکزی کرمان امر کتبی رسیده است، که انتخابات از طرف دولت توقیف شده است همینکه خبر توقیف اشاعه یافت، حضرات فشارشان تخفیف حاصل نمود، ولی تهدیدات و تخویفات شدید در جریان بود، با آنکه در ثانی خبر رسید انتخابات از توقیف خارج شده و ماها را مجدداً تحت مضیقه گذاردند که حاضر شده، تصدیق صحت صندوقهائی را که یک ماه در منزل شخصی نایب الحکومه مذکوره بوده، بنماقید. ماها هم عندالله و عندالرسول مسئول صحت انتخابات آن حدود بوده ایم و از وضع صندوقها علاوه از ماها همه اهالی خبیص و تکاب مسبوق شده بودند. ما را آن قدرت نبود که بتوانیم صحت یک چنین صندوق ها را تصدیق و معلومات صحیحه خودمان را مخفی سازیم مدیر الملک هم میخواست ما را مثل نظار سیرج و کوک مجبور به اقدام خلاف قانون نماید و آخرین علاج خودمان را در آن دیدیم با نمایندگان انجمن مرکزی مجموعاً به شهر حاضر شده، مراتب را به دولت علیه و مقامات منبع ایالت جلیله کبری دامت عظمته و انجمن مرکزی کرمان کتبا راپورت و نسبت به شخص خودمان درخواست آزادی و استعدای تامین جانی نمائیم و پس از آن نسبت به انتخابات آن حدود تعیین تکلیف بخواهیم. انجمن نظارت خبیص، انجمن نظارت تکاب، رئیس انجمن نظارت خبیص (محمود)، رئیس انجمن نظارت تکایات (احمد)، عبده ستار، نعمه الله الحسینی، اسدالله الغالب، محمد جواد، علی اکبر، عزیز الله، محمدابن عبدالله، قاسم نقیبی، الشریف علی، غلام حسین.

و نیز به مقام ریاست وزراء و وزارت داخله راپورت تلگرافی ذیل را مخابره مینمایند:

مورخه ۱۶ تیرماه - کرمان به طهران، نمره ۱۶۲

مقام ریاست وزراء عظام، کپیہ وزارت داخلہ انتخابات خبیص ۱۲ اردیبهشت شروع، حین جریان، کفیل ایالت حکومت خبیص را معزول، مدیر الملک منصوب با فوجی چریک و چند نفر امنیہ به انجمنهای فرعی پشتکوه

(مقصود از پشتکوه حوزههای خبیص و تکاب و سیرچ و کوک میباشد) هجوم، صندوقهای آراء را انتزاع و خودسرانه انتخاب را توقیف چند روز قبل - ما هیئت نظار را احضار باوجود تبدیل آراء ما را مجبور به جریان انتخابات و تصدیق صحت آراء ماخوذه، اظهار مینماید مانند نظار سیرچ و کوک قهرا تصدیق خواهم گرفت در صورت امتناع، مقصر دولت خواهید بود. فراراً به کرمان آمده، راپورت خود را عرض، چنانچه انتخابات باید ختم شود، مقرر فرمائید مدیر الملک را احضار و یک نفر حاکم بی غرض اعزام دارند والا امر شود استعفای ماها را قبول و تامین مالی و جانی بدهند که مراجعت شود. رئیس انجمن نظارت خبیص (محمود)، رئیس انجمن نظارت تکاب (دعاگواحمد)، منشی اول انجمن خبیص (محمد جواد)، منشی دوم انجمن (میرزا محمد)، منشی سوم (نقیب)، منشی چهارم (نعمت الله الحسینی)، عضو انجمن تکاب علی اکبر، منشی دوم میرزا علی نایب، رئیس انجمن نظار تکایات (ستار)، عضو انجمن تکاب حسن، منشی سوم انجمن تکاب عزیز الله، صاحبان امهار نظار خبیص و تکاب میباشند، رئیس انجمن نظارت مرکزی (محمد).

در نتیجه این شکایات از طرف ریاست وزراء تلگرافا به نمره ۴۷۷۵ از رئیس انجمن نظار شرح جریان انتخابات را بطور کلی استفسار و اینکه در این اظهارات چند نفر نظار تصدیق می کنند، سؤال گردید.

در جواب رئیس انجمن مرکزی و سه نفر از نظار شرح ذیل را مخابره مینمایند:

مورخه ۱۴ تیرماه - کرمان به طهران نمره ۱۲۳

مقام منبع ریاست وزراء عظام دامت عظمته

در جواب نمره ۴۷۷۵ عرضه می دارد - ۱۲ اردیبهشت انتخابات کرمان و حوزههای فرعی آن شروع در این اثناء حکومت منفصل، اسفندیاری کفیل شد، چون داماد حاج میرزا مرتضی است حاکم خبیص را با نهی دولت در جریان انتخابات منفصل مدیر الملک داماد دیگر میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین خبیص رفته، ۱۷ اردیبهشت قبل از وصول حکم توقیف انتخابات بشهر کرمان به دو روز انجمنهای فرعی سیرچ تکاب خبیص کوک را قهرا به تصدیق نظار آنجا تعطیل، صندوقهای آراء را انتزاع، مدیر الملک حکمی به نمره ۳۲ نوشته موجود: «چون انتخابات این حدود خلاف صحت است توقیف است.» نظار سیرچ تکاب خبیص در مراسلات خود نوشته اند: «چون صندوقهای آراء را قهرا بردند، اعتباری دیگر بر آراء آنها نیست.» همان تاریخ مامور به باغین فرستاده مانع از استخراج آراء و مطابق تصدیق کتبی نایب الحکومه آنجا و پنج نفر نظار آن حوزه، شبانه آراء را عوض بعد قرائت نمودند. ۱۹ اردیبهشت انتخابات توقیف شد، و رودالی جدید به جریان افتاد، میرزا مرتضی و مظفری متهم سه نفر را از نظار همدست مدعی اکثریت شده، برخلاف ماده ۲۱ مترادفا نقطه به نقطه را به جریان انداخته صدق الملک نامی را که سمتی در هیچ جا ندارد و از دسته میرزا عبدالحسین با مدیر الملک اعزام، همان صندوقهای انتزاعیه عوض شده را استخراج... (رئیس انجمن نظارت محمد) راپورت ریاست محترم صحیح است - منشی اول انجمن سید محمد گلستانی (شمس الحکماء سابق)، (حسن ابراهیمی).

در نتیجه از طرف مقام ریاست وزراء در صحت جریان انتخاب به وزارت داخله امر اکید شد، وزارت داخله نیز باایالت و انجمن نظار امر به تجدید انتخابات پشتکوه میدهد ولی مع التاسف به این امر مانند سایر احکام ترتیب اثری داده نمیشود تا اینکه در تاریخ ۵ مرداد تلگرافی به نمره ۴۷ رئیس انجمن مرکزی به وزارت داخله مخابره در خاتمه آن چنین اظهار میدارد: «با تصدیق انجمنهای پشت کوه در تبدیل آراء و حکم وزارت جلیله داخله در تجدید و ترمیم توجه نمی نمایند باین صورت تکلیف حقیر و نظار متواری را معین فرمایند. رئیس انجمن نظارت مرکزی

از طرف وزارت داخله به نمره ۱۱۱۷۱ و نمره ۱۱۴۷۹ امر اکید برای تجدید انتخابات پشتکوه میشود ایالت در طی تلگراف نمره ۱۱۶۷۸ به وزارت داخله میگوید که امروز از طرف ایالت و انجمن مرکزی نمایندگانی برای تحقیق و رسیدگی به صندوقهای تکاب و خبیص اعزام شده است.

در اینجا لازم است که برای روشن کردن مطلب جریاناتی که در تیر ماه در خبیص واقع شده، بطور خلاصه تذکر دهد:

بطوری که سابقا عرض شد، مدیر الملک، صنادیق عوض شده خبیص و تکاب را به سیرچ انتقال داده و در آنجا مرکزی برای انجام فجایع و خلافاکاری قانون شکنانه خویش ترتیب داد. از شهر کرمان نیز صدق الملک و اعتصاد به دستور رفعت الدوله از طرف میرزا عبدالحسین و حاج میرزا مرتضی برای نظارت در تعویض و تبدیل آراء به سیرچ اعزام گردیدند. مراسله ای را که صدیق الملک در پنجشنبه دوم تیرماه از سیرچ به رفعت الدوله نوشته شده است، ذیلا می‌نگارد:

پنجشنبه دوم تیرماه - تصدقت گردم اقبال و استقامت وجود مبارک را از خداوند عالم خواهانیم، بحمدالله کار سیرچ خاتمه پیدا کرد، آرا بتفصیل ذیل است:

آقای حاج میرزا مرتضی (۶۴۵) آقای آقا میرزا عبدالحسین (۶۴۲) آقای موید (۴) آقای مختار الملک (۴) آقای سالار مظفر (۷) متفرقه هشت رای، عصر به طرف کوک میرویم، امیدواریم آنجا هم به روفق مرام خاتمه پیدا کند، در سیرچ آقای اعتصاد خیلی التفات و مساعدت فرمودند. عریضه که آقای مدیر الملک به مقام ایالت عرض کرده‌اند، جواب فوری صادر و ارسال شود، کار خبیص و تکاب هم خاتمه پیدا کند، طوری بشود که جریان آن سیرچ خاتمه پیدا کندخیلی خوب است، در خبیص موانع زیاد است از کوک باز عریضه عرض میشود، چاکر سید محمد نوابی به عرض چاکری مصدع هستیم، در سیرچ تلافی جیرفت درآمد. محمد نوابی راجع به جمله ای که آقای سید محمد خان نوابی (اعتصاد) در این مراسله نوشته است، توضیحا مینگارد، که در هنگام جریان انتخابات جیرفت مشارالیه مامور بوده است که آقای سردار نصرت (حسینخان اسفندیاری) را وکیل نماید و چون موفقیت حاصل نکرده بود، مدعی بود که آراء به اسم سردار نصرت بوده ولی عوض و تبدیل شده است و در اینجا اشاره به موضوع تبدیل آراء جیرفت نموده، این است که مینویسد در سیرچ تلافی جیرفت درآمد، بی چاره از عمل خویش بهره ای نبرد و چندی نگذشت که دارفانی را بدرود گفت.

در روز بعد از وصول این مراسله و شیوع خبر تبدیل آراء، رئیس انجمن تلگراف ذیل را مخابره نمود:

نمره ۴۰ مورخه ۶ تیرماه کرمان به طهران

ریاست وزراء عظام، کپیه وزارت داخله انتخابات کرمان از حدود قانونی خارج، والی علاوه از مامورین کشوری رسماً نظامیان را در انتخابات مداخله، چنانچه عده را برای تبدیل آراء کوهپایه اعزام، آراء صندوق سیرچ مثل صندوق باغین روز گذشته به اسم میرزا مرتضی بوسیله صدق الملک تبدیل، صندوقهای کوک، خبیص، تکاب تا سه روز دیگر عوض میشود، قبلا عرض شد، اقدامی نفرمودند معالجه فوری لازم آن هم توقیف یا جلو گیری جدی است والا یک رای اصلی خوانده نمی‌شود راپورت به عرض رسانید. (رئیس انجمن نظارت مرکزی محمد) آراء سیرچ و کوک را هریک در محل خود مدیر الملک پس از تبدیل استخراج و قرائت نمود ولی انجمن‌های نظار، خبیص و تکاب به شرحی که مرقوم شد به شهر کرمان آمده و بالاخره در نتیجه شکایات مقرر شد که مامور برای تحقیق این کار برود و علیهذا در ۱۶ تیرماه ایالت حکمی به مدیر الملک مینویسد، سواد آن به شرح ذیل است: آقای مدیر الملک سابق نایب الحکومه خبیص بشهر آمده‌اند و قرار شده این دوروزه به اتفاق نماینده ایالت و نمایندگان انجمن محترم نظارت مرکزی بر طبق دستوری که بانها داده شده، به طرف خبیص و تکاب حرکت نمایند لهذا لزوما بشما مینویسم که باید در حفظ و نگاهداری صندوقهای آراء نهایت دقت را به عمل آورید تا اینکه آقایان وارد شوند و برطبق قانون امهار خودرا رسیدگی نموده، شروع به اقدام در بقیه انتخابات و ختم آن نمایند مقصود این است طوری نباشد که خلاف ترتیبی واقع شود، چون کابینه تعطیل بود بی نمره نوشته شد. ایالت کرمان و بلوچستان (خواجوئی)

در ۱۷ تیرماه به آقای سید محمد گلستانی (انتظام السادات) منشی انجمن مرکزی نظار کرمان به تصویب والی وانجمن مرکزی ماموریت تحقیق و رسیدگی به انتخابات خبیص و تکاب داده میشود که به معیت انجمن نظار آن دو حوزه به محل بروند و ذیلا سواد مراسله انجمن نگاشته میشود:

نمره ۱۰۶

جناب مستطاب عمده الاشراف اجل السادات آقای آقا سید محمد گلستانی (انتظام السادات) مطابق قرارداد انجمن و ایالت جلیله تحت نمره ۱۰۵ ۲۷ ذی حجه مطابق ۱۶ تیرماه ۱۳۰۵ شما برویدر محل تکاب و خبیص و دو صندوق آراء آن دومحل را رسیدگی کرده، امهار آنها را ببیند بقیه انتخابات آنجا را مطابق قانون انتخابات خاتمه داده و نتیجه عمل خودتان را اطلاع دهید. (خادم ملت محمد) مهر انجمن نظارت مرکزی کرمان آقایان به صوب ماموریت حرکت ولی قبل از وصول به مقصد به آنها خبر داده میشود که مدیر الملک صندوقهای تکاب و خبیص را به شرحی که از مراسلات ذیل استنباط نمود، استخراج و علاوه

برای سه روز باقیمانده مدت انتخابات خبیص و یکروز باقیمانده مدت انتخابات تکاب در سیرچ که ده فرسخ به نقاط مزبور فاصله دارد مقداری تعرفه باطل و به اسم میرزا عبدالحسین و میرزامرتضی، آرائی در صندوق نموده و قرائت مینماید. ذیلا سواد مراسله آقای سید محمد گلستانی به انجمن مرکزی و سواد مراسله انجمن نظار خبیص و تکاب به آقای گلستانی مامور تحقیق انتخابات آن دو محل و سواد راپرت انجمن نظار و خبیص و تکاب به انجمن مرکزی و سواد تلگراف آنها به وزارت داخله درج میشود.

سواد مراسله آقای سیدمحمد گلستانی مامور انجمن نظار مرکزی برای تفتیش آراء خبیص و تکاب

ریاست محترم انجمن نظارت مرکزی کرمان دامت برکاته

حسب ماموریتی که به موجب حکم تحت نمره ۱۰۶ از انجمن نظارت مرکزی به این بنده داده شده بود که به انظار خبیص و حوزه تکاب برویم، در خبیص و تکاب و صندوقهای حاوی آراء آن دو حوزه را به انظار معاینه کنیم که آیا مدتی که دست مدیر الملک نایب الحکومه آن حدود بوده دست خورده یا خیر، بنده به انظار دو حوزه به طرف خبیص و تکاب حرکت به سیرچ نرسیده قاصدی رسید که در یوم جمعه هیجدهم تیرماه ۱۳۰۵ در ظرف چهارساعت در محل حوزه سیرچ به انتخابات خبیص و تکاب خاتمه داده، دو صورت مجلس به عنوان آن دو حوزه در حوزه دیگری که نیز خود نظار مستقل و حوزه مستقلی داشتند در غیبت نظار آن دو حوزه نوشته و آرائی بنام آقای حاج میرزامرتضی و آقا میرزا عبدالحسین عدل ایشان تشخیص و دفترها را بسته‌اند و قرار شده است که اگر نظار این دو حوزه به محل مرقوم وارد شوند، توهین کرده در انظار، خفیف و بی مقدارشان نمایند. نظار از خوف همه متواری شدند. و بنده برای انجام ماموریت خود به سیرچ رفته قضایای مذکوره را تحقیق و تفتیش نمودم. این ترتیب که سه روز از انتخابات خبیص باقی بوده و یکروز از انتخابات تکاب که می‌بایست تعرفه داده اخذ رای کنند آن هم در محل خود خبیص و تکایات، مدیر الملک مراعات این قسمت‌ها را نکرده، برادر خود را رئیس انجمن خبیص قرار داده، چند نفر دیگر را هم در نظر و در سیرچ که ده فرسخ فاصله با خبیص و تکاب دارد در ظرف چهار ساعت، صورت مجلس بنام این دو حوزه نوشته، چند نفر که از آن جمله نایب الحکومه کشیت است، بنام عضو علی البدل که از اول معلوم نشده بوده است، مهر کرده خاتمه داده‌اند و تمام اقدامات مدیرالملک برخلاف قانون و رویه قانونی بوده است. و شرحی تحت نمره ۷۲ هم مدیر الملک به بنده نوشته، ضمیمه قرار دادم. امضاء سید محمد گلستانی (مهر) سید محمد گلستانی. مرقومه تحت نمره ۱۰۶ انجمن را هم ضمیمه قرار دادم. امضا الاقل سید محمد گلستانی (مهر)

سید محمد گلستانی توضیحا عرضه میدارد که دو ورقه مهموره هم نظار خبیص و تکایات در همان سه فرسخی سیرچ که متواری شدند و به بنده و انجمن نظارت مرکزی عرض کرده بودند نیز ضمیمه قرار دادم با مرقومه ایالت که نسبت به صدق الملک نوشته بودند.

امضاء الاقل سید محمد گلستانی (مهر) سید محمد گلستانی

سواد مراسله انجمن نظار خبیص و تکاب به آقای گلستانی مفتش انتخابات

«خدمت ذی شرافت حضرت مستطاب آقای گلستانی عضو محترم انجمن نظارت مرکزی محترما به عرض میرساند نسبت به ماموریت حضرت مستطابعالی که به مصاحبت حقیران قرار شد به محل تکاب و خبیص تشریف بیاورید و صندوق‌ها معاینه شود. و بقیه انتخابات آنها در صورت محفوظ بودن صندوقها، جریان و خاتمه داده شود. اینک به قراری که قاصد سیرچ راپرت داد و خود حضرتعالی هم مستحضر شدید، آقای مدیر الملک بعد از وصول حکم اولی ایالت جلیله که حاکی از ماموریت حضرتعالی و آمدن حقیران به محل بوده است، فورا در مسجد سیرچ، صورت مجلس با حضور آقای صدق الملک نوشته و چند نفر را از خارج بنام نظار خبیص و تکاب با خود همدست و آرائی به اسم آقایان حاج میرزا مرتضی و آقامیرزا عبدالحسین ثبت کرده‌اند و در مقام ایذاء و اذیت ماها هم هستند، لذا چون دیگر صندوقی وجود ندارد که صحت و سقم آن معاینه شود و ما هم در سیرچ کار خصوصی نداریم فقط برای اینکه صندوقها در سیرچ ضبط آقای مدیر الملک، بود به سیرچ می-آمدید، اکنون که موضوع از بین رفته است و دیگر لزومی به آمدن حقیران نیست حضرت مستطاب عالی مختارید که تشریف ببرید، خصوص که مصونیت هم دارید و ما بنام اداء وظیفه و رعایت مسئولیت بطلان انتخابات خبیص و تکاب را تصدیق و به حضرت عالی اخطار مینمائیم و به انجمن مرکزی هم مینویسیم. رئیس انجمن نظارت خبیص (محمود)، رئیس انجمن نظارت تکاب (احمد)، منشی انجمن خبیص (محمد جواد)، منشی انجمن خبیص

(میرزا محمد)، منشی انجمن خبیص (نقیب)، عضو انجمن خبیص (اسدالله مصدق)، عضو انجمن خبیص (سید نعمت الله)، نایب رئیس انجمن تکاب (ستار)، منشی انجمن تکاب (میرزا علی)، منشی انجمن تکاب (عزیز الله)، عضو انجمن تکاب (غلامحسین) .

سواد انجمن نظار تکاب و خبیص به انجمن نظارت مرکزی کرمان

انجمن محترم مرکزی نظارت انتخابات

چنانچه خاطر شریف مستحضر است در جلسه ۱۶ تیرماه ۱۳۰۵ در انجمن مرکزی قرار شد که دو نفر اعضای انجمن و مامور ایالت به محل آمده، مهرهای صندوقها در حضور آنها تفتیش و رسیدگی شود و بقیه انتخابات آنجا انجام داده شود. در نتیجه وصول این خبر به آقای مدیر الملک نایب الحکومه خبیص فوراً صورت مجلس ترتیب و علاوه بر عده سابق که قبل از گرفتن صندوقها تعرفه توزیع نموده، مقداری تعرفه دیگر در محل سیرچ بنام خبیص و تکاب باطل نموده و مطابق عده سابق و لاحق آرائی بنام هر که میخواستند ثبت نموده‌اند، چون ماده ۱۷ قانون انتخابات، نظار هر نقطه را مسئول صحت انتخابات آن نقطه قرار داده و امضاء کنندگان بطلان خبیص و تکاب را تصدیق و اعلان مینمائیم. و لزوماً خاطر شریف را مستحضر میدارد که امضاکنندگان بر حسب تبصره ذیل ماده ۱۶ بدون اعضا علی البدل از طرف حکومت محل تعیین شده بودیم. رئیس انجمن نظارت خبیص (محمود)، رئیس انجمن نظارت تکاب (احمد)، منشی انجمن خبیص (محمد جواد)، منشی انجمن خبیص (میرزا محمد)، منشی انجمن خبیص (نقیب)، عضو انجمن خبیص (اسدالله مصدق)، عضو انجمن خبیص (سید نعمت الله)، نایب رئیس انجمن نظار (ستار)، منشی انجمن تکاب (علی اکبر)، منشی انجمن تکاب (محمدعلی) منشی انجمن تکاب (عزیزالله)، عضو انجمن تکاب (غلامحسین).

سواد تلگراف انجمن نظار تکاب و خبیص به وزارت داخله

«از کرمان به طهران نمره قبض (۲۸۴۹) نمره تلگراف (۲۶۵) تاریخ اصل (۲۶) تاریخ وصول ۲۶ تیر ۱۳۰۵

وزارت جلیله داخله، سابقاً عرض شد صندوقهای تکاب، خبیص تبدیل، امتناعاً از شرکت در جنایت شهر آمدیم جلسه ۱۶ تیر ماه ایالت انجمن مرکزی مقرر که دو نفر از اعضا انجمن مامور ایالت به مصاحبت نظار محلی خبیص آمده، صندوقها معاینه، به مدیر الملک هم والی اخطار تا وصول هیئت خودداری نماید. وصول خبر بمدير الملک فوراً عده ئی را بنام علی البدل دعوت، هزار تعرفه بنام خبیص و تکاب در سیرچ باطل مطابق آن آراء، اضافه استخراج در صورتی که انجمن‌های تکاب، خبیص طبق تبصره ماده ۱۶ قانون انتخابات علی البدل نداشته، این است به شهر مراجعت بطلان انتخابات خبیص و تکاب را اعلام، لزوم تجدید آنرا تصدیق مینمائیم. مدیر الملک حاکم خبیص هم در مراسله نمره ۳۲ به عنوان انجمن بطلان انتخابات این حوزه را تصدیق نموده. حکم وزارت جلیله خصوص لغو حوزه‌های پشتکوه و عزل مدیر الملک و تعقیب مرتکبین و تامین حقیران را ایالت یا قوه ندارند یا نمیخواهند اجرا کنند، منتظر تعیین تکلیف هستیم، رئیس انجمن نظارت خبیص (محمود)، منشی (محمد جواد)، منشی (میرزا محمد)، منشی (نقیب)، منشی (سید نعمت الله)، عضو (اسدالله مصدق)، رئیس انجمن نظارت تکاب (احمد)، نایب رئیس (ستار)، منشی (علی اکبر)، منشی (میرزا علی)، منشی (عزیزالله)، عضو (غلامحسین)، صاحبان اظهار نظار خبیص و تکاب میباشند. رئیس انجمن نظارت مرکزی (محمد).

در جریده بیداری مطبوعه کرمان در این خصوص اشعاری انشاء شده که ذیلا نگاشته میشود:

	عجب غارت شداندر انتخابات	خبیص و سیرچ با کوک و تکایات	
	شنید این قصه را پیر خرابات	مگوئید انتخابات انقلابات	
	امان از رستم اسفندیاری	بگفتا زیر لب با سوگواری	

خلاصه از مجموع استدلال‌های معروضه که متکی به اسناد رسمی از تصدیق ایالت (دائر به اعزام مفتش و عدم استخراج و قرائت آراء حوزه‌های پشت کوه) و تصدیق‌های مفتشین اعزامی و معلمین و راپرتهای و تصدیق‌های مکرر انجمن‌های نظارت تکاب و خبیص و تصدیق رئیس انجمن نظارت مرکزی کرمان و سه نفر دیگر از نظار و علاوه بطلان انتخابات حوزه‌های پشت کوه به موجب حکم نمره ۳۲ حکومت خبیص و تصدیق کفیل ایالت راجع به بطلان آراء باغین معادل چهار هزاروپانصد رای آراء حوزه باغین و حوزه‌های اربعه پشتکوه باطل است و ضمیمه آراء صحیحه نمیشود. قبل از اینکه رفعت الدوله از انفسال آقای حکمت بتواند استفاده بکند که در حین جریان انتخابات نایب الحکومه خبیص را عوض و نایب الحکومه جدید تعیین و آراء را عوض نماید، چون مطمئن بودند که آراء حوزه پشت کوه (یعنی خبیص، تکاب، کوک، سیرچ) بنام آقای موید و مختار الملک است و حاج میرزا مرتضی درانجا به واسطه نفرت مردم از او رائی نخواهد داشت. تلگرافی به وزارت داخله مخابره و صریحا تشکی و اظهار میدارد پنجهزار رای آراء خبیص، تکاب و غیره را موسی خان نایب الحکومه محل که پسر مختار الملک میباشد، عوض و بنام پدرش مختارالملک و مویدالاسلام نموده است. عجب این است همان صندوقهائی که آرایش بنام آقای مویدالاسلام و دیگران بود، پس از آنکه مدیر الملک قبضه و تصرف و تعویض و تبدیل کرد در موقع قرائت آراء، به قدرت عوض کنندگان بنام آقای مویدالاسلام آرائی قرائت نشد و تمامی آراء یعنی قریب چهار هزار رای به نام میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین که شاید یک رای طبیعی هم در آنجا نداشته، خوانده شد جز همان عده قلیلی که خودشان صورت داده بودند. (مراجعه به مراسله صدق الملک وعده آراء آقای موید در سیرچ بشود.

بنابراین دو نفر قاچاقچی که بنام نمایندگی کرمان و با این آراء خود را وکیل آن ناحیه معرفی مینمایند، اکثریت نداشته، نمایندگان حقیقی و واقعی ملت کرمان با اکثریت آراء با آقایان موید احمدی و در کاهی خاندانی میباشد.

مخفی نماند که اواخر تیر ماه که وزارت داخله حسب التصدیق وزارت مالیه، حکم کناره گیری مظفری و تعیین علی البدل را داده بود و تقریبا در ظرف مدت یک ماه، قریب بیست تلگراف و حکم در این خصوص به ریاست مخابره و نوشته شده بود، اجرا نگردید تا آخرین حکم تلگرافی وزارت در اواخر مرداد به نمره ۱۲۶۸۲ چنانچه قبلا درج شد، مصرح است، اقداماتی که به شرکت و اکثریت نظری شده، مردود و خلاف قانون است. ایالت برای تعیین علی البدل به جای میرزا لطفعلی (مظفری) به انجمن آمده و درصدد تعیین بر آمد ولی حاج میرزا مرتضی و سه نفر دیگر از نظار امتناع از اجرای حکم قانونی وزارت داخله نموده و از انجمن خارج شدند. ایالت مطلب را به وزارت داخله اصاله و استتکاف چهار نفر دیگر مانع از تعیین علی البدل به جای مظفری شمرده و تقاضای اجرای ماده ۱۹ قانون انتخابات و تعیین علی البدل به جای پنج نفر مینماید. باینکه وزارت داخله این تقاضا را پذیرفته و تحت نمره ۱۱۷۰۳ جواب مثبت میدهد، ولی از اجرای وظیفه خودداری و باطنا با حاجی میرزا مرتضی سازش مینماید.

در منظومه سابق الذکر اشاره باین موضوع شده است:

	نخواندند امر دولت حکم دربار	امان ار راه دور و رنج بسیار	
	ایالت از چه ساکت شد در اینکار	خدایا زین معما پرده بردار	
	مگر گوئیم از بی اقتداری	امان از رستم اسفندیاری	

و در صبح دوم شهریور بطوری که از تلگراف رئیس انجمن و سه نفر دیگر از نظار به شرح ذیل: دکتر شمس شعاعی، میرزا حسن خان ابراهیمی (مختار الملک) نماینده فعلی بم و سید محمد گلستانی، منشی انجمن استنباط میشود، حاج میرزا مرتضی و مظفری و سه نفر عضو دیگر انجمن بنام اکثریت با جمعی خارجی به انجمن نظارت حمله ور و کودتا مینمایند.

آنان که این قضیه را مشاهده کرده بودند، اینطور بیان میکنند که حاج میرزا مرتضی شخصا به حال وحشی-گری درست به طوری که سر گردنه به کاروان حمله ور میشوند دست‌های حاج آقا محمد رئیس انجمن نظار را گرفته و کلید صندوق را از جیبش بیرون آورده و پس از آنکه قهرا کلید را از جیب رئیس انجمن

انتزاع و دفاتر و اسناد و مهر انجمن و غیره را تصرف می‌نماید، اعلانی حاکی از ختم انتخابات و حصول اکثریت خود و میرزا عبدالحسین برخلاف ماده ۳۹ قانون انتخابات که اعلان ختم را از حقوق والی دانسته است، نشر مینماید. و در همان وقت رئیس انجمن و سه نفر نظار دیگر شرح را به وزارت داخله و مجلس تلگرافا و به ایالت کتبا راپرت و اعلان مزبور را تکذیب و صریحا گفتند، مادام که آراء نقاط عوض شده، تجدید نشود، نمیتوان انتخابات را تمام شده دانست و علاوه اعلانی هم دائر به همین موضوع در شهر منتشر نمودند. سواد تلگراف و اعلان ذیلا مندرج است:

«از کرمان به طهران نمره تلگراف (۲۵) نمره قبض (۳۹۷) تاریخ وصول ۴ شهریور

مجلس مقدس شورای ملی، وزارت جلیله داخله، چهار نفر اعضاء انجمن، حاج میرزا مرتضی، محسن زاده، اسفندیاری، افتخار که والی استتکاف آنها را به وزارت عرض و تقاضای اجازه دعوت علی البدل به جای آنان نموده بعلاوه مظفری که سابقا امر شده بود از عضویت خارج شود در صبح دویم شهریور بقوه عده خارجی که متحفظین هم از آنها جلوگیری نکرده، کلید صندوق را که حاوی دفاتر و مهر انجمن بود قهرا از رئیس انتزاع و بدون رسیدگی به صورت مجالس تجدید انتخابات سپرچ، کوک، خبیص، باغین، تکاب، که نظار و حکام محلی عوض کردن آراء حوزه ها را تصدیق و علاوه صندوق آراء کوپر را که همین چهارنفر سوخته، می-بایست تجدید بشود بدون حضور اعضاء انجمن و تکمیل نواقص خاتمه انتخابات را اظهار، حاج میرزا مرتضی نمایندگی خود و میرزا عبدالحسین را به امضای خودش اعلان. ما امضا کنندگان صریحا به ایالات جلیله نوشته با صدور تلگراف نمره ۱۱۷۰۳ در تصحیح انجمن و عدم توجه والی، انتخابات را قبل از اجراء امر وزارت داخله در تکمیل انجمن و تجدید انتخابات حوزه‌های فوق خاتمه یافته نمیدانیم مستدعی است توجه مخصوص فرموده به هر وسیله که که می‌دانید به این هرج و مرج خاتمه دهند. رئیس انجمن نظارت مرکزی (محمد)، (سیدمحمد گلستانی) منشی شمس الحکما، حسن ابراهیمی.

سواد اعلان دائر به عدم ختم انتخابات

اعلان

به استحضار عموم اهالی کرمان که حق انتخاب دو نفر نماینده حوزه شهر کرمان و توابع آن را دارند میرساند، اعلانی که از طرف جناب آقای حاج میرزا مرتضی نایب رئیس حاکمی ختم انتخابات حوزه شهر شده است، خارج از صلاحیت و مطابق ماده ۳۹ قانون انتخابات، والی ایالت مکلف به نشر این اعلان بوده است آن هم در صورت ختم انتخابات بدلائل قطعی و متین که به وزارت جلیله داخله و به ایالت جلیله، کتبا و تلگرافا عرض شده است انتخابات شهر کرمان هنوز به مرحله ختم نرسیده است و تا تکلیف قطعی آراء عوض شده پشت کوه و تجدید آراء به غلط سوخته شده کوپر، معلوم نشود ختم انتخابات بی مورد است. رئیس انجمن مرکزی خادم ملت (محمد).

کرمانیان ساکن مرکز این قضیه و خلاف کاری را بخاکسپاری اعلیحضرت عرض داشته و نیز به ریاست محترم مجلس و وزارت داخله عرایض مبسوط و مفصلی حاکی از سوء جریان انتخابات و استدعای جلوگیری از اینگونه شرارته‌ها شد که در دوسیه پارلمانی وزارت داخله، مدون و مضبوط است. مجملا آن که سه نفر از نظار، میرزا حسن خان ابراهیمی (مختارالملک)، دکتر شمس شعاعی، سید محمد گلستانی و رئیس انجمن معتقد شدند که با این جریانات و حذف آراء باطله و عوض شده آقایان: موید و درگاهی که کاندیداهای ملت بوده‌اند بر حسب صورتی که در اول این مجله از آراء صحیحه نوشته شد، حائز اکثریت (موید ۸۰۹۵ رای و درگاهی ۸۰۶۸) و نمایندگان واقعی و حقیقی توده ملت میباشند، لذا تصمیم بر دادن اعتبار نامه به ایشان گرفتند.

در خلال این احوال به تهدید و تطمیع و پاره‌تثبات دیگر، مختارالملک را از امضای اعتبار نامه منصرف و با این حال تا اواسط مهرماه از موافقت با نمایندگان قلابی امتناع نمود. صندوق آراء هم مدتی توقیف قشونی بود، پسر مختارالملک او را به تصدیق زور و شهادت ناحق، راضی ساخت.

ذیلا صورت اعتبار نامه هائی که به عنوان آقایان موید احمدی و آقای درگاهی به اعضای رئیس انجمن و آقا سید محمد گلستانی منشی اول و محرر انجمن و آقای دکترشمس شعاعی عضو انجمن رسیده است و با برهان و استدلال که این رساله مفصل آن خلاصه است، اکثریت و نمایندگی آقایان را ثابت کرده‌اند ثبت میشود.

مجلس مقدس شورای ملی مطابق اعتراضات و ادله وارده و اسناد رسمی آراء صحیحه و غلط حوزه شهر کرمان و توابع به قراری است که در ستونهای ذیل

نوشته شده و بالای آنها صحیح و غلط بودن آن را معروض داشته ایم ۲۹ صفر ۱۳۴۵ ۱۵ شهریور ۱۳۰۵

آراء صحیحه

بلوکات: مویدالاسلام، درگاهی، حاج میرزامرتضی، میرزاعبدالحسین

۱۸۹۸	۲۵۰۳	۲۴۳۸	۲۴۴۴	شهر
۱۳۲۴	۱۳۲۵	۱۱۳	۷۷	ماهان
۲۲۳	۶	۲۳۰	۲۶	قنات غسان
۷۲۳	۲۱۸	۸۶۸	۱۷۳	جوپار
۸۹	۶۷	۱۵	۱۴۴	لنکر
۴۱	۱۳	۱۸۴۱	۱۸۷۶	راور
۵	۱۲۸	۳۱۶	۲۹۰	چترود
۶	۱۱۶	—	۱۶	هوتک
—	۷۱۷	۳۱۱	۶۹۰	حرجند
۱۲۳	۳۵۲	۱۸۴۵	۱۳۲۷	درختنجان کوهپایه
-	-	۸۷	۹۲۱	آراء قرائت شده کویر
۹۸	۱۹۹	۴	۱۱۱	کشیت
۴۵۲۶	۵۶۴۴	۸۰۶۸	۸۰۹۵	جمع آراء صحیحه

آراء عوض شده و غلط

بلوکات: مویدالاسلام، درگاهی، حاج میرزامرتضی، میرزاعبدالحسین

۵۰۳	۵۴۹	۱۳	۲۱	باغین
۱۰۹۵	۱۰۹۷	-	۱	خبیص
۹۷۵	۹۷۹	-	۱۲	تکاب
۶۴۲	۶۴۵	-	۴	سیرج
سرآسیاب به واسطه نداشتن با سواد حوزه لغو شد.				
۱۱۶۸	۱۱۷۶	-	۸	کوک
۴۳۸۳	۴۴۴۶	۱۳	۴۶	جمع آراء عوض شده

بطالن آراء نقاط شش گانه به دلائل قطعی در طی اوراق عدیده عرض شده است و اصولاً اشاره به آن میشود. در حین جریان انتخابات حاکم خبیص را کفیل ایالت به جانب داری برادرزن خود حاج میرزا مرتضی، معزول علی نقیخان کلانتری (مدیرالملک) را که داماد حاج میرزا مرتضی است، منصوب (صدق الملک) حسین خان که از دسته میرزا عبدالحسین است به نمایندگی میرزا عبدالحسین و ظاهراً بنام مفتش انتخابات به خبیص رفته صندوقها را به زور از نظار گرفته و عوض کردند. حکم نمبر ۳۲ مدیرالملک حاکی از عدم صحت انتخابات کلیه آن حدود است، تصدیقات نظار، خبیص، تکاب، سیرج، عدم اطمینان به صیانت آراء را حاکی جریان بقیه مدت خبیص و تکاب در سیرج بدون نظار دو شعبه دلائل قطعی بطالن انتخابات نقاط مزبوره است، نوشته کفیل ایالت خطاب به مفتش انتخابات باغین و منع از خواندن آراء مصرح به عدم صحت انتخابات محل مزبور و تصدیق نایب الحکومه محل و چند نفر نظار، حاکی از عوض کردن آراء انتخابات، تمرد و عصیان چهار نفر نظار دسته حاج میرزا مرتضی از قرعه کشیدن و تعیین عضو علی البدل بجای مظفری برای قبولانیدن همین گونه دسایس و تقلبات است. حاج میرزا مرتضی و میرزا عبدالحسین شخصاً به پیشگاه همایونی متظلم و نسبت تعویض آراء به خواجوئی والی داده‌اند، برای اینکه ابتداء حمله نموده نامورد اعتراض واقع نشوند غافل از اینکه اقرار دو نفر کاندیدا در مورد خودشان ماخوذ است، لذا وکیل واقعی به آراء صحیح (یک ورقه اعتبار نامه بنام آقای آقا عبدالوهاب احمدی مؤیدالاسلام کرمانی مقیم طهران و دیگری بنام آقای آقا شیخ محمود درگاهی خاندانی است) و ادعای وکالت دیگران بی‌مورد است.

ما امضا کنندگان ذیل و عامه اهالی کرمان و بلوکات آقای معظم را وکیل واقعی ملی میدانیم، مسلم است نمایندگان محترم که ملجاء و مرکز امید کافه ملت هستند، پس از رسیدگی به دوسیه انتخابات و حذف آراء باطله صدق عرایض را تصدیق خواهند فرمود. رئیس انجمن نظارت مرکزی خادم ملت محمد (الهم صل علی محمد و آل محمد) هوالله تعالی، مرقومات فوق در کمال صحت و عین واقع است و انالعبد عضو انجمن نظارت، مهر (شمس الحکماء)، بسم الله الرحمن الرحیم خدا را شاهد و انبیا را گواه میگیرم که غیر این آراء ملت نبوده و آراء صحیح و باطله همین است که مرقوم گردید. التحریر فی التاریخ الفوق، الاقل سید محمد گلستانی عضو محرر و منشی انجمن نظارت مرکزی مهر، سید محمد گلستانی در خاتمه برای مزید اطلاع و استحضار مطالع کنندگان محترم سه نکته دیگر را اضافه مینمائیم:

تبصره ۱

عده اعضاء اصلی انجمن حاج آقا محمد رئیس، حاج میرزا مرتضی نایب رئیس، گلستانی، مختار الملک، محسن زاده، شمس الحکماء، افتخار السادات، ولی خان اسفندیاری، میرزا لطفعلی مظفری، میرزا لطفعلی که به موجب احکام عدیده وزارت داخله و تصدیق وزارت مالیه و مواد ۴۰ و ۴۱ قانون استخدام و ماده ۸ قانون انتخابات خاصه حکم نمبر ۱۲۶۸۲ وزارت داخله قانوناً از عضویت خارج است، باقی میماند، ۸ نفر رئیس انجمن و سه نفر دیگر از نظار مختار الملک، شمس شعاعی و آقا سید محمد گلستانی با کودتای مزبور مخالف و انتخابات را بدون تجدید، حوزه کویر که آراء آن سوخته شده و حوزه باغین و حوزه های خبیص و تکاب، سیرج و کوک خاتمه یافته نمیدانند باقی می‌ماند چهار نفر، میرزا مرتضی، محسن زاده، اسفندیاری افتخار. میرزا مرتضی هم که خودش مدعی وکالت است، باقی میماند سه نفر. اکثریت هم نداشته‌اند و اکثریت نظار آراء عوض شده را استثناء کرده و باراء صحیحه - مؤید و درگاهی را وکیل می دانند.

تبصره ۲

در اول ورود خواجوئی به کرمان هنوز قرارداد و معامله حضرات با ایشان انجام نشده بود و خواجوئی که بر جریانات اسف آور انتخابات خبیص، تکاب، سیرج و کوک و عوض شدن آراء صندوقها مطلع شده بود به وزارت داخله هم راپورت داده بود. حضرات ترسیدند ایالت وظیفه شناس باشد و پرده از روی اعمال خلاف قانون آنها بردارد. احتیاطی کرده به پیشگاه همایونی تلگراف کردند. ایالت انتخابات بلوکات کرمان را به مزائده گذارده از داعیان هر یک مبلغی مطالبه دارد، چون ندادیم صندوقهای حوزه‌های فرعیه شهر را عوض میکند، داعی میرزا مرتضی، داعی میرزا عبدالحسین.

از کابینه سلطنتی این تلگراف به وزارت داخله ارسال وزارت داخله رمزا از ایالت استیضاح.

ایالت در روز ۳۰ ذی حجه، مجلسی در تالار ایالتی تشکیل که عین صورت مجلس در شماره ۲۱ روزنامه استقامت^{۱۸} کرمان مورخه دوم، محرم درج است و عیناً نقل میشود:

(مجلس در تالار ایالتی)

در روز سی ام ذیحجه از طرف ایالت جلیله، عده از روسای دوایر دولتی و وجوه از علماء و رجال کرمان و مدیران جراید به تالار ایالتی دعوت شده و معلوم گردید که انعقاد این مجلس و علت این دعوت مبنی بر این بوده که ایالت جلیله اظهار داشتند که آقایان حاج میرزا مرتضی و آقا میرزا عبدالحسین که فعلاً حائز اکثریت شده‌اند بمقام اعلیحضرت همایونی عرض تلگرافی کرده و اظهار داشته‌اند که آقای خواجهی بلوکات را به مزایده گذارده و از نایب الحکومه ها پول گرفته و میگیرد و از آقایان معزی الیهما هم پولی خواسته که به انتخاب آنها مساعدت نماید و چون آنها پول نداده‌اند، به مامورین بلوکات امر داده که در انتخاب آنها مخالفت کرده، مانع از آراء طرفداران آنها نشوند. و از آقای حاج میرزا مرتضی توضیح خواستند که این تلگراف چیست و مدرک اظهارات آنها چه میباشد. در جواب آقای حاج میرزا مرتضی اظهار داشتند، تلگرافاتی که من و آقای میرزا عبدالحسین مخابره کرده ایم در تلگرافخانه موجود است و آنچه را که تلگراف کرده ایم بر اثبات آن مدارک و دلایل داشته و داریم. چون آقا میرزا عبدالحسین شهر تشریف نداشتند، قرار بر این شد که بعد از مراجعت ایشان مجلس ثانوی تشکیل گردیده در این باب رسیدگی بعمل آید

استقامت - این اولین مجلس محاکمه بود که دیدیم یک ایالتی برای تبرئه خود تشکیل داد و اولین دفعه بود که یک وکیلی مدعی صدق گفتار خود شد، نمیدانیم بعد آن چه شد که این موضوع مسکوت عنه مانده و تعقیب نگردید، خدایا زین معما پرده بردار، عموم اهالی انتظار دارند که این محاکمه و مجلس که صحت عمل یکی از طرفین منوط بخاتمه آن است تعقیب شده تا معلوم شود کدام یک از متداعیین ذبحق هست.

بعد از این مجلس ایالت با آنها ساخت و کاملاً معامله انجام گرفت و باحضرمت متحد شد. این است که انجمن نظار کرمان مینویسد در این تلگراف و در این صورت مجلس میرزا عبدالحسین و میرزا مرتضی خودشان هم اقرار به عوض شدن آراء می‌نمایند.

خاتمه - انجمن نظار کذاتی که ما دیگر محتاج به معرفی و بیان و تشریح آن نیستیم و قارئین به خوبی بر جزئیات آن مسبوق شده‌اند از ۱۲ اردیبهشت که تاریخ شروع اولیه به نشر تعرفه و اخذ آراء بوده است تا دوم شهریور که کودتای انتخابات بدست قانون شکن شقی و پشت پا زن به هر چیز حاج میرزا مرتضی که چهار ده سال قبل نیز برای اغتصاب اوقاف و بلع مال ارامل و ایتم و تمرد از احکام دولت و مقاومت در مقابل حکومت ها، بیرق دولت امپراطوری تزاری روس را بر بالای خانه خویش نصب و به اهتزاز آورد و برای استحضار کامل به دوسیه‌های مفصله مدونه در وزارتین معارف و اوقاف و خارجه باید مراجعه شود، ابداً صورت مجلس نداشته و نوشته‌اند و پس از انجام کار خویش خواستند از روی فراغت صورت ظاهر آن را نیز قانونی نمایند.

لهذا میرزا لطفعلی مظفری و یکی دو نفر دیگر روزها به تالار ایالتی رفته و در آنجا ترتیب صورت مجالس را داده و تحریر می‌کردند ملت کرمان مراتب را به وزارت داخله تلگراف و برای صدق عرایض خود استدعا نمود که مقرر شود، رئیس عدلیه به این کار رسیدگی تا صدق عرایض ملت معلوم گردد و جواباً وزارت داخله مطلب را به ایالت احاله و ایالت جوابی را که میدهد مبین چگونگی امر است.

وزارت جلیله داخله

۱۲۹۳۲ - شکایتی که شده بی ماخذ است، چون در اردیبهشت تا ۲۱ خرداد انتخابات متوقف و درب انجمن مهور و مقل بوده، البته صورت مجلس نیست. بعد از آن افتتاح صورت مجالس نوشته‌اند، حاضر است اوراق شکوائیه هم آنچه به انجمن رسیده تمام در دو سه نسخه حاضر است، وزارت جلیله به این شکایات

^{۱۸} روزنامه استقامت به مدیریت و صاحب امتیازی (اسداله میرزا لی تبریزی) که بعداً نام خانوادگی او به (رشاد) تغییر یافته و به رئیس المتکلمین معروف بوده در اوائل سال ۱۳۰۳ تأسیس و شروع به انتشار نموده است. روزنامه استقامت تا سال ۱۳۲۱ منتشر می‌شده است.

بی اساس نباید وقعی گذارند. البته در هر انتخابی، یک جمعی شاکی و نارضا هستند، حکمیت مجلس به قضا یا خاتمه داده خواهد شد. ۱۳ شهریور (خواجهی ایالت کرمان)

بعدا چون خرابی کار را مشاهده کردند که با این سریش ها چسب بردار نیست به رئیس انجمن فشار آوردند که صورت مجالس را امضا نماید و حتی کار بتوهین هم کشیده بود رئیس انجمن با سیم کمپانی مراتب را اطلاع و تامین جانی خویش را تقاضا می نماید، کرمانیان مقیم مرکز به وزارت داخله تشکی که اینک حقوق افراد را پامال می کنند آیا باید بحیات و جانشان نیز تعدی شود.

وزارت داخله از ایالت سؤال کرده و والی کرمان در این موقع برای اصلاح مفاسد قبل و هم اینکه در ضمن تکذیب رئیس انجمن قصور در نوشتن و حاضر نکردن صورت مجالس را به رئیس انجمن نسبت دهد، جواباً تلگراف ذیل را مخابره می کنند:

وزارت داخله

۱۳۱۳۹ - اظهارات رئیس انجمن را کاملا تکذیب می نمایم، اقوی دلیل برای عدم صحت اظهارات مشارالیه این است که از چندی قبل صورت مجالس یومیه انجمن را هم امضاء نکرده و میگویند قانونا مجبور به امضا نیستم و ایدا تصبیقاتی به مشار الیه نشده است. ۲۶ شهریور نمره ۲۴۶۲

خواجهی ایالت کرمان و بلوچستان

نشر این مجله تذکری است به نمایندگان ملت که دست رد بر سینه وکلای تحمیلی گذاشته، یک ملت مظلوم را امیدوار به عدالت و حق شناسی نمایند و ضمنا وکلاء تحمیلی را بوسیله این اقدام منصفانه سرکوب بلیغ داده که عبره للناظرین شده، دیگر کسی به هوای وکالت این قدر شناع و فجایع مرتکب نشود و حقوق عامه را ملعبه هوس خود قرار ندهند.

هیئت اعزامی کرمان

مطبعه بوسفور شعبه (۱)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی